

IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH VA TARTIBGA SOLISHDA SOLIQQA TORTISH MEKANIZMINING NAZARIY ASOSLARI

Dusiyarov Sherzod Xolmurotovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti

Annotatsiya: Iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda davlat barcha iqtisodiy usullar, ya'ni pul-kredit, soliq, boj, tarif va ayrim sohalarida bahoni shakllantirish kabi mexanizmlardan keng foydalanadi. Bu o'rinda soliqlarning muhim moliyaviy dastak sifatida iqtisodiy jarayonlarga ta'sirini o'rganish muhim ahamiyat kasb yetadi. Shu nuqtai nazardan iqtisodiyotni rivojlantirish va tartibga solishda soliq mexanizmining nazariy ahamiyatini tadqiq qilingan.

Tayanch so'zlar: Soliq mexanizmi, soliqqa tortish mezanizmi, soliq munosabatlari, soliq nazorati, soliqlarni rejalashtirish, tartibga solish, imtiyozlar va sanksiyalar.

Iqtisodiy adabiyotlarda so'nggi paytlarda soliqlarning iqtisodiyotning turli jabhalariga hayotiy ta'sirini o'rganish, shuningdek, moliyaviy boshqaruvda ulardan foydalanish tahliliga katta e'tibor qaratilmoqda. Ushbu muammoni o'rganishda iqtisodchilar "soliq mexanizmi" tushunchasidan foydalanadilar. Uning talqini olimlar va amaliyotchilarning ishlarida aniq to'xtamga kelinmagandir. Iqtisodiy adabiyotlarda soliq mexanizmining mohiyati to'g'risidagi masala munozarali davom etmoqda.

Qayd etish joizki, "soliq mexanizmi" va "soliq mexanizmi elementlari" tushunchasi xususida iqtisodchi olimlar tomonidan turli xil fikrlar va yondashuvlar mavjud bo'lib, yagona bir ta'rifga kelinmagan. Soliq mexanizmining mohiyatini to'laroq anglab yetish uchun avvalo ana shu turli xil fikrlarni keltirish maqsadga muvofiqdir.

Soliq mexanizmi - soliqqa tortishning boshqaruv usullari va tashkiliy huquqiy normalar majmuidir. Davlat soliq mexanizmiga huquqiy shakl berib, soliq qonunchiligi orqali tartibga soladi va iqtisodiy jarayonlarga ta'sir ko'rsatadi. [1, 7-b.].

Soliq mexanizmidan foydalanish samaradorligi - soliqlarning ichki mohiyati, ularning harakat qonuniyatlari va nomuvofiqligini davlatning qanday hisobga olinishiga bog'liqdir. Soliq siyosati va soliq mexanizmi soliqlarning jamiyatdagi roli orqali belgilanib, davlat faoliyati bilan chambarchas bog'liqdir.[1, 7-b.].

Professor O.V.Kachur - soliq siyosati soliq mexanizmi orqali amalga oshiriladi. Soliq mexanizmi - bu soliq munosabatlarining usullari va qoidalari majmui bo'lib, ular yordamida soliq siyosati maqsadlarini amalga oshirish ta'minlanadi [2, 7-b.] deb ta'kidlagan.

Rus tilining izohli lug'atida "mexanizm" so'zi "mashina, asbob, qurilmaning ichki qurilmasi (bog'lanishlar tizimi) ularni harakatga keltiradigan" degan ma'noni anglatadi. Demak, soliq mexanizmi bu davlatning soliq siyosatini yurgizadigan soliq munosabatlarining bo'g'inlari tizimidir.[3, 7-b.].

Soliq mexanizmi moliya mexanizmi tarkibida bo'lib, uning ta'rifi turlicha belgilangan. Iqtisodchi M.A.Danchenko tomonidan "soliq mexanizmi – soliq munosabatlarining qoida va usullari yig'indisi yordamida soliq siyosati maqsadlariga erishishni ta'minlashdir" deb ta'riflagan.[4, 7-b.].

Iqtisodchi Ye.S.Muraxovskaya quyidagi ta’rifni beradi: “Soliq mexanizmi – bu ma’lum bir makonda (hududda) ma’lum bir vaqtda va aniq maqsadlarda (jamoat ehtiyojlarini ta’minlash) soliq munosabatlaridan foydalanish vositalari va usullari majmui bo’lib, soliqlar orqali ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarga ta’sir etishni tashkillashtirishni o’z ichiga oladi”.

Professor N.B.Ashurova soliq mexanizmining muhim bo’lagi hisoblangan soliqqa tortish mexanizmi – soliq to’lovchilar uchun belgilangan soliq solish tartibi bo’yicha soliq solinadigan ob’ektni aniqlash, imtiyozlarni qo’llagan holda hisoblab chiqilgan, soliq solinadigan bazadan kelib chiqib o’rnatilgan stavkalarda, soliq davrida byudjetga to’lanadigan soliq summasini aniqlash jarayonidir». [5, 7-b.].

Professor J.J.Urmonov tadbirkorlik sub’ektlari faoliyatini soliq mexanizmi vositasida tartibga solish deganda – bu soliqqa tortish jarayonida soliqqa tortish tartiblarini joriy etish yoki bekor qilish, soliq stavkalari, soliq ob’ektlari va soliq bazasini belgilash, soliq ma’muriyatchiligi shaffofligini ta’minlash, soliq imtiyozlari va preferensiyalarni taqdim etish orqali qulay ishbilarmonlik muxitini shakllantirishdir - deya ta’rif bergan.[6, 7-b.].

O’rganishlarimiz ko’rsatmoqdaki, iqtisodchi olimlar tomonidan soliq mexanizmiga aniq bir ta’rif berilmagan bo’lib, iqtisodiy lug’atlarda ham ushbu tushunchaga ta’rif berilmagan.

Fikrimizcha, soliq mexanizmi deganda – bu soliq munosabatlarining usullari va qoidalari majmui bo’lib, soliq mexanizmi elementlari orqali soliq siyosatini amalga oshirish, soliqqa tortish tartiblarini joriy etish va soliq ma’muriyatchiligi orqali byudjetga soliqlarni undirish jarayonidir - deya ta’rif berilishi maqsadga muvofiqdir.

Bundan tashqari soliq mexanizmi elementlari turlari va tarkibi bo’yicha iqtisodchi olimlar o’rtasida aniq bir to’xtamga kelinmagan va munozarali holat hisoblanadi.

Soliq mexanizmi davlat va soliq to’lovchilar o’rtasidagi soliq munosabatlarining yo’llari va usullari majmui bo’lib, ular orqali soliq siyosati amalga oshiriladi.[7, 7-b.]. Soliq mexanizmining elementlari quyidagilardan iborat: soliqni rejalashtirish, soliqni tartibga solish va soliq nazorati.

1-Rasm. Soliq mexanizmi elementlari [2, 7-b.].

Soliqlarni rejalashtirish - soliq tushumlarini prognozlashning iqtisodiy jihatdan asoslangan tizimidir. Soliqlarni rejalashtirishning asosiy vazifalari soliqlar va yig’imlarning tushumi, soliq solinadigan bazaning o’sish omillarini tahlil qilish va shu

asosda rejalashtirilgan davrda turli darajadagi byudjetlarga soliq tushumlari hajmini aniqlashdan iborat.

Soliqni tartibga solish soliq-huquqiy munosabatlari sub'ektlari manfaatlarining muvozanati, shu jumladan moliyaviy maqsadga muvofiqligini, iqtisodiy asoslanganligi, takror ishlab chiqarish jarayonlarini amalga oshirish bo'yicha tezkor chora-tadbirlar tizimini nazarda tutadi.

Soliqlarni tartibga solishning asosiy usullari va uslublariga har xil turdagi imtiyozlar va sanksiyalar kiradi; investitsion soliq krediti, soliq va yig'implarni kechiktirish, bo'lib-bo'lib to'lash va boshqalar.

Soliq nazorati - soliq to'lovchilar tomonidan soliqlar va yig'implar to'g'risidagi qonun hujjatlarining bajarilishini tekshirish bo'yicha chora-tadbirlar majmuidir.[7, 7-b.].

Professor O.V.Kachur soliq mexanizmi elementlariga rejalashtirish, tartibga solish va nazorat kiradi - deb ta'kidlagan (1-rasm). Uning fikricha soliqni rejalashtirish - real iqtisodiy sharoitlarni hisobga olgan holda soliq tushumlarini prognozlashning iqtisodiy asoslangan tizimidir. Davlat darajasida soliqni rejalashtirishning roli soliq tushumlari, soliq solinadigan bazaning o'sish tendensiyalari va omillarini tahlil qilish va shu asosda byudjetlarga soliq tushumlari hajmini aniqlash bilan belgilanadi.

Soliqlarni tartibga solish - takror ishlab chiqarish jarayonlariga operativ aralashuvning iqtisodiy choralari tizimidir. Soliqlarni tartibga solishning asosiy vazifasi tashkilotlarning ichki va tashqi faoliyati uchun umumiy soliq muhitini yaratish, kapital oqimining ustuvor tarmoq va mintaqaviy sohalarini rag'batlantirish uchun imtiyozli soliq sharoitlarini ta'minlashdan iborat. Soliqlarni tartibga solish turli usullar va usullarda amalga oshiriladi. Masalan:

yo'llari - imtiyozlar va sanksiyalar;

usullari - investitsion soliq krediti, kechiktirish, bo'lib-bo'lib to'lash rejasi, o'tkazmalar va boshqalar.

Soliq nazorati - soliqqa tortish sohasida amaldagi natijalarni rejalashtirilganiga yaqinlashtirishga qaratilgan tuzatish chora-tadbirlarini amalga oshirish bo'yicha qarorlar qabul qilish uchun soliq tushumlarining rejalashtirilgan miqdoridan chetga chiqish sabablarini tahlil qilish bo'yicha chora-tadbirlar majmuidir.[2, 7-b.].

Soliq mexanizmini amalga oshirish va tartibga solish shakli soliq qonunchiligi bo'lib, soliq vositalarining yig'indisini belgilaydi. Soliq siyosatini olib borishda iqtisodiyotni tartibga solishda davlatning ishtiroki soliq stavkasi, soliq imtiyozlari, soliq sanksiyalari, soliq solinadigan baza va boshqalar kabi soliq vositalari yordamida amalga oshiriladi. [7, 7-b.].

Professor I.A.Mayburovning ta'kidlashicha - soliq mexanizmi soliqlarni belgilash, joriy etish va undirish, ularni turli darajadagi byudjetlar o'rtasida taqsimlash, soliq ma'muriyatchiligi, soliq huquqbuzarliklari uchun javobgarlikka tortish usullariga oid o'ziga xos iqtisodiy munosabatlar majmuasidir.

Soliq mexanizmining asosiy vazifasi davlat soliq siyosatining maqsadlaridan kelib chiqqan holda soliq tizimining faoliyati samaradorligini ta'minlashdan iborat.

Soliq qonunchiligi moliya qonunchiligining bir qismi bo'lib, shuningdek, byudjet, valyuta, bank, sug'urta va boshqalar kiradi. Soliq qonunchiligining shakllanishiga fuqarolik, jinoiy, ma'muriy va xalqaro huquqning katta ta'siri mavjud. Amalda dunyoning barcha mamlakatlarida soliqlar va ularning tizimini konstitutsiyaviy

belgilash tamoyili amal qiladi. Demak, mamlakatning asosiy qonunida soliqqa tortishning asosiy tamoyillari, masalan, soliqqa tortishning muntazamligi, soliq tengligi, soliq tizimining birligi, markaz va hududlar o'rtasidagi soliq huquqlarini chegaralash kabilar orqali mustahkamlangan.[7, 7-b.].

Umumiy nazariy pozitsiyalardan kelib chiqqan holda, soliq mexanizmi soliq nazariyasi sohasi bo'lib, bu tushunchani qayta taqsimlash munosabatlarini boshqarish uchun ob'ektiv zarur jarayon sifatida izohlaydi, uni soliqni rejalashtirish va prognozlash, soliqni tartibga solish va soliq nazorati kabi tizimlarga bo'lish mumkin.

Amaliy nuqtai nazardan, soliq qonunchiligi qoidalarini amalda qo'llash soliqni rejalashtirish, tartibga solish va nazorat qilishning konseptual jihatdan belgilangan sohalariga o'ziga xos tuzatishlar kiritganligi sababli soliq mexanizmi aniq soliq harakatlarining majmui sifatida qaraladi. Har bir amaliy harakatda soliq nazariyasining asosiy fundamental talabi – soliqqa tortish jarayonining sub'ektiv va ob'ektiv boshlanishi yagona yaxlit bo'lishi kerakligi uchun qonunda belgilangan qoida va me'yorlarga amal qilish muhimligi ta'kidlangan.[7, 7-b.].

Soliq mexanizmining ichki mazmunini byudjet daromadlarini shakllantirish, soliq tushumlarini byudjetning turli darajalari o'rtasida qayta taqsimlash jarayonida rivojlanadigan tashkiliy, iqtisodiy va huquqiy munosabatlar tashkil etadi. Bu munosabatlarning asosini boshqa huquq sohaları qatori soliq huquqi va moliya huquqini tashkil qiladi. Soliq mexanizmi muammosini ko'rib chiqib, T.F. Yutkina o'z asarlarida ikkita xulosa chiqaradi.

Soliq mexanizmini faqat soliqlarni undirish jarayoniga davlatning operativ aralashuvi, shuningdek, soliq qonunchiligiga rioya qilishga yordam beradigan chora-tadbirlarni ko'rish nuqtai nazaridan ko'rib chiqish qonunga xilofdir. Bunday yondashuv bilan soliq mexanizmi o'zining ob'ektiv xususiyatini yo'qotadi va pul resurslarini sof sub'ektiv qayta taqsimlash dastagiga aylanadi. Soliq mexanizmidagi ikkita boshlang'ich - ob'ektiv va sub'ektiv - organik bir butunlikni tashkil qiladi, ularning muvozanatini buzish mumkin emas.

Iqtisodchi Ye.Yu.Jidkova fikricha soliq mexanizmi - soliq munosabatlarining usullari va qoidalari majmui bo'lib, ular yordamida soliq siyosatining maqsadlariga erishiladi deb ta'kidlagan. Soliq siyosati soliq mexanizmi orqali amalga oshiriladi. Shuningdek, soliq mexanizmi elementlariga rejalashtirish, tartibga solish va nazorat qilishni kiritgan.[7, 7-b.].

Professor N.G.Dmitrieva va D.B. Dmitrievlar soliq mexanizmi - bu turli ustki tuzilmalar tizimi (soliq stavkalari, soliq imtiyozlari, soliqqa tortish usullari) orqali soliqqa tortishni davlat tomonidan boshqarishning tashkiliy-huquqiy normalari, usullari va shakllari majmuidir [7, 7-b.].deb ta'riflagan.

Funksional mazmun nuqtai nazaridan soliq mexanizmiga quyidagicha ta'rif berilgan. Soliq mexanizmi - davlatning barcha qonun hujjatlari arsenalining maxsus huquqiy normalari bilan tartibga solinadigan, o'zaro ta'sir qiluvchi uchta moliyaviy va byudjet faoliyat sohaları majmui bo'lib, u sub'ektlarning rejalashtirilgan, amalda bajarilgan va prognoz qilinadigan soliq majburiyatlarini belgilash, baholashni belgilaydi. Soliq huquqiy munosabatlari (soliqni rejalashtirish), rag'batlantiruvchi xususiyat sifatida mamlakat byudjetlarini ijro etish jarayoniga joriy aralashuvning ilmiy asoslangan choralari ko'rish (soliqni tartibga solish) va soliq qonunchiligi normalari buzilgan taqdirda jazo choralari (soliq nazorati).

Soliq mexanizmi nafaqat soliq munosabatlarini tashkil etish shakllari va usullarini, balki ularni miqdor va sifat jihatdan aniqlash usullarini ham o'z ichiga oladi. Soliq mexanizmining miqdoriy parametrlarga ega bo'lgan elementlariga stavkalar, soliq imtiyozlari hajmi, soliq yuki, soliqlarni undirish darajasi va boshqalar kiradi.

Soliq mexanizmining sifat parametrlariga ega bo'lgan elementlariga soliqlarni tartibga solish samaradorligi, soliqlarning butun jamiyatning iqtisodiy rivojlanishiga va investitsiya siyosatini olib borishga ta'siri, tadbirkorlikni rivojlanishi va boshqa tushunchalari kiradi.

Yuqorida soliq mexanizmi tarkibiga kiruvchi uning elementlari turalari bo'yicha olib borgan o'rganishlarimiz ko'rsatmoqdaki, iqtisodchi olimlar tomonidan turlicha talqin qilingan, bir to'xtamga kelinmagan va munozarali bo'lib turibdi.

Fikrimizcha, soliq mexanizmi elementlari tarkibiga soliq ma'muriyatchiligini kiritish maqsadga muvofiqdir. Soliq ma'muriyatchiligining asosiy vazifasi soliqlarni va soliq to'lovchilarni hisobga olish, soliq yig'iluvchanligini oshirish, soliq organlari faoliyatini muvofiqlashtirishda soliq munosabatlarini boshqarish tizimidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dusiyarov, S. K. (2021). Issues Of Supporting Activities Of Business Entities Through Improving Tax Administration In Uzbekistan. *Academicia Globe*, 2(11), 51-59.
2. Dusiyarov, S. X. (2023). Stages of entrepreneurship development in uzbekistan and its role in the national economy. *Modern Science and Research*, 2(6), 16-25.
3. Дусияров Ш. (2021). Кичик тadbirkorлик субъектлари молиявий фаолиятига солиқларнинг таъсири таҳлили, *Iqtisodiyot va ta'lim*, 2021, 6, 105-109. <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/289>.
4. Дусияров, Ш., Чоршанбаев, У., & Муратжанова, Л. (2024). Саноатни модернизациялашда самарали солиқ механизмларидан фойдаланиш йўллари. *Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil*, 2(2), 367-376.
5. Якубов Улугбек Касимович. (2024). Хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий- иқтисодий ҳолатини таҳлилда ташқи иқтисодий фаолият кўрсаткичларидан фойдаланиш масалалари. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 428–436. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3055>
6. U.Yakubov, Q.Altiyev, Sh.Maxmudova. (2022). Biznes tahlilda raqamli texnologiyalar. (Darslik). –T.: “Nihol print”, 236 b.
7. Klichev, B. (2024, fevral 23). Inson kapitalini rivojlantirishda ishchilar harakati tahlili. Ilm-fan taraqqiyotida mintaqaviy iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirish, Farg'ona, O'zbekiston. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10901976>
8. Қличев, Б. (2021, май 21). Маҳсулот (иш, хизматлар) га баҳо шакллантириш масалалари. Бухгалтерия ҳисоби ва аудиторлик фаолиятини халқаро стандартлар асосида ташкил этишнинг долзарб масалалари. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10647005>
9. Қличев, Б. (2021, май 21). Ўзбекистонда ишбилармонлик фаоллиги таҳлилин ташкил этиш. Бухгалтерия ҳисоби ва аудиторлик фаолиятини халқаро стандартлар асосида ташкил этишнинг долзарб масалалари. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10646960>
10. Қличев, Б. (2021, май 5). Ишбилармонлик фаоллиги индекси таҳлили. Бизнес-таҳлилни рivojlantirishning zamonaviy tendensiyalari va istiqbollari. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10647021>
11. Қличев, Б. (2022, сентябрь 16). Операцион фаолият таҳлилда харидор танлови асосида маҳсулотга баҳо шакллантириш масалалари. Инновацион ёндашув асосида молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларини жорий этиш. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10647059>
12. Sardor Umarovich Kholdorov (2022). Investitsion loyihalarini moliyalashtirishda xavflarni baholash va boshqaruv masalalari. "The processes of digital transformation in the economy, finance and management in the context of a pandemic", 6, 916-927 pp.

13. Сардор Умарович Холдоров (2022). Рақамли иқтисодиёт шароитида инвестицион фаолиятини молиялаштириш истиқболлари. “Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси: мақсад, тамойиллар ва ривожланиш истиқболлари”, 3, 326-329 б.
14. Қличев Бахтиёр Пардаевич. (2024). Ишчилар қўнимсизлиги таҳлили. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 287–294. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3042>
15. Adurahimov, A. Z., & Ergashov, I. O. (2023). Ta’limda texnologiyalarni qo’llash hamda xorijiy tillarni o’rgatish orqali mutaxassislarni malakali kadr sifatida chiqarish islohatlari. *Scientific approach to the modern education system*, 2(18), 62-64.
16. Adurahimov, A. Z., & Ergashov, I. O. (2023). Kichik biznesga qanday yengilliklar beriladi, kimlar 20 mln yoki 30 mln to’lasa soliq hisobotini yuritishi shart emas, 2023 yilgi soliq o’zgarishlari. *ijodkor o’qituvchi*, 3(32), 30-32.
17. Қиличев Ботир Пардаевич. (2024). COVID-19 пандемиясидан кейин туризмни ривожлантириш йўналишлари. Образование наука и инновационные идеи в мире, 39(2), 130–134. Retrieved from <https://newjournal.org/index.php/01/article/view/11578/11219>
18. Abdullaevich, K. M. (2020). Issues to enhance financial literacy on extrabudgetary targeted funds. *International Journal of Research in Social Sciences*, 10(8), 129-135.
19. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Яширин иқтисодиётга қарши курашишда фискаль сиёсат, хорижий тажриба, муаммо ва ечимлар. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 257–265. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3039>
20. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Солиқ маъмурчилигида молиявий технологиялар – хуфиёна иқтисодиётни қисқартириш омили сифатида. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 266–276. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3040>
21. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Қўшилган қиймат солиғини қўллашнинг халқаро амалиётдаги моделлари. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 295–302. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3043>
22. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Хуфиёна иқтисодиёт шароитида фискаль сиёсати ва унинг назарий асослари. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 303–313. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3044>
23. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Божхона тўловларини ундиришда молиявий технологияларини қўллаш амалиётини такомиллаштириш. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 314–324. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3045>
24. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini takomillashtirish va normativ-huquqiy asoslari. *World Scientific research Journal*, 23(2), 344–351. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3048>
25. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Fiskal siyosat bo’yicha xorijiy mamlakatlar tajribasi va uni qo’llash muammolari. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 352–361. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3049>
26. Fayziev, F. (2021). Маҳаллий бюджет даромадларини оширишда мулкый солиқларнинг аҳамияти. Архив научных исследований, 2(1). извлечено от <https://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/305>
27. Pardayevich, K. B. (2022). ANALYSIS OF PRODUCT PRICING BASED ON PRODUCT PARAMETERS AND CUSTOMER CHOICE. *Journal of new century innovations*, 6(1), 67-79
28. Файзиев Фаррух Абдуллахожаевич. (2024). Ўзбекистонда ўзини ўзи банд қилиш: ривожланиш истиқболлари ва солиқ тизимидаги ўрни. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 387–402. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3052>
29. Abdullakhojaevich, F. F. (2020). Peculiarities of assessing real estate by market value for the taxation purpose. *International Journal of Research in Social Sciences*, 10(7), 92-100.

30. Файзиев, Ф. (2020). Солиқ солиш мақсадида кўчмас мулкни бозор қийматида баҳолашнинг ўзига хос хусусиятлари. *Экономика и инновационные технологии*, (1 (2)), 218-227.
31. Хамидова Сулв Янгибоевна. (2023). Халқаро амалиётда ички аудиторлик текширувларини ўтказиш услубиётини ва ички аудитнинг халқаро стандартларини такомиллаштириш асослари. "XXI ASRDA INNOVATION TECHNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" nomli respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 1(8), 8–22.
32. Хамидова С.Я. (2023). Молиявий ҳисоботларни трансформация қилиш ва параллел усулларда тузишнинг ташкилий жиҳатлари. "Conference on Universal Science Research 2023", 1(8), 18–23.
33. Yuldashev, J. A. (2023). Marketing Principles of Formation of Reserve Funds in the Practice of Commercial Banks. *EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY*, 3(5), 1–6. Retrieved from <https://inovatus.es/index.php/ejbsos/article/view/1650>
34. Юлдашев, Ж. А. (2023). Изучение современного состояния банковских поступлений, формы развития внутрибанковских и межбанковских расчетов. *World scientific research journal*, 12(2), 186-196.
35. Юлдашев, Ж. А. ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА МИЖОЗЛАР БИЛАН МУНОСАБАТЛАР ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАШ УСУЛИНИ ТАКОМИЛАШТИРИШ.
36. Yuldashev, J. A. (2022). Mechanisms of Customer Attraction Based on Marketing Strategies in Commercial Banks. *EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY*, 2(10), 25–32. Retrieved from <https://inovatus.es/index.php/ejbsos/article/view/1313>
37. Самадова, Н. Р. (2024). КОРХОНА ИҚТИСОДИЙ САЛОҲИЯТИНИНГ КОМПЛЕКС ТАҲЛИЛИ COMPLEX ANALYSIS OF THE ECONOMIC COMPETENCE OF THE ENTERPRISE. *World scientific research journal*, 23(2), 174-181.
38. Samadova Nargiza Rasulovna. (2023). Ways to Analyze Financial Potential Based on the Balance Sheet. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 4(12), 65-67. Retrieved from <https://cajitm.centralasianstudies.org/index.php/CAJITMF/article/view/661>
39. Маматқулов, А. Х. (2023). Пахтани қайта ишлаш корхоналарида ишлаб чиқариш харажатлари бўйича таннархни ҳисоблаш усулларини такомиллаштириш. *Gospodarka i Innowacje.*, 41, 142-145.
40. Маматқулов, А. (2017). Совершенствование учета затрат в производственном учете на хлопкоперерабатывающем предприятии. *Экономика и инновационные технологии*, (3), 111–117. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/economics_and_innovative/article/view/9264
41. Rozmatovna, Y. U. (2022). Improvement of Intangible Assets Accounting and Auditing. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 9, 102-104.
42. Rozmatova Umida Yuldashevna. (2023). IQTISODIYOTNI TARTIBLASHDA BOZOR MEKANIZMI . *Journal of New Century Innovations*, 30(3), 12–13. Retrieved from <https://newjournal.org/index.php/new/article/view/7342>
43. Nurmanov, U. A. (2022). Budgeting in the management of current assets. *Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities*, 2(1.1 Economical sciences).
44. У.А. Нурманов. (2024). Жорий активларни бошқаришда тизимли ёндашишни такомиллаштиришнинг муҳимлиги. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 277–286. Retrieved from <http://www.wsjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3041>
45. Yuldasheva, U. A. (2022). THE IMPACT OF THE TAX BURDEN ON THE FINANCIAL ACTIVITIES OF BUSINESS ENTITIES. *ILMIY TADQIQOT VA INNOVATSIYA*, 1(1), 55-63.
46. Yuldasheva Umida Asanaliyevna. (2024). WAYS TO OPTIMIZE THE TAX BURDEN ON ORGANIZATIONS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *American Journal of Business Management, Economics and Banking*, 20, 248–253. Retrieved from <https://www.americanjournal.org/index.php/ajbmeb/article/view/1782>
47. Yuldasheva, U. (2022). IQTISODIYOTNING XALQARO INTEGRATSIYASIDA INVESTITSIYALARNING O`RNI VA AXAMIYATI. INTERNATIONAL CONFERENCE ON

LEARNING AND TEACHING, 1(4), 336–345. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/iclt/article/view/2742>

48. Юлдашева, Д. А. (2024). ИНФОРМАЦИОННАЯ ОСНОВА ОЦЕНКИ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ. *World scientific research journal*, 23(2), 57-66.

49. Yuldasheva D.A. (2023). INFORMATION AND ANALYTICAL BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS INTERACTION WITH ACCOUNTING IN THE DIGITAL ECONOMY. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 4(1), 9-12. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/ejrds/article/view/3106>

50. Сагдиллаева, З. А. (2024). ФИНАНСОВЫЙ АНАЛИЗ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА. *World scientific research journal*, 23(2), 191-198.

51. Сагдиллаева, З. А. (2024). СОДЕРЖАНИЕ И ПОРЯДОК ПРОВЕДЕНИЯ АНАЛИЗА ФИНАНСОВОЙ ОТЧЁТНОСТИ, СФОРМИРОВАННЫЙ НА ОСНОВЕ МСФО. *World scientific research journal*, 23(2), 437-442.

52. Абдуллаев Аброр Бозарбоевич. (2023). Корхона солиқ мажбуриятларини самарали бошқаришни таъминлашда солиқ аудитининг роли. *World Scientific Research Journal*, 21(1), 134–142. Retrieved from <http://www.wsjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2871>

53. Абдуллаев, А. Б. (2019). Совершенствование учета и анализа налогов improvement of accounting and analysis of taxes. ББК 65.052 Б 94, 10.

54. Абдуллаев Аброр Бозарбоевич. (2023). Солиқ таваккалчилигини бошқаришда солиқ аудитининг роли ва вазифалари. *World Scientific Research Journal*, 21(1), 166–175. Retrieved from <http://www.wsjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2874>

55. Abdullayev, A. B., & Ochilov, O. I. (2021). A new approach to the methodology of tax analysis. *Asian Journal of Research in Business Economics and Management*, 11(9), 19-25.

56. Klichev Bakhtiyor Pardayevich. (2022). ISSUES OF PRODUCT PRICING IN THE ANALYSIS OF OPERATIONAL. Пандемия шароитида иқтисодиёт, молия ва бошқарувда рақамли трансформация жараёнлари (IV ФОРУМ «ЭКОНОМИКА В МЕНЯЮЩЕМСЯ МИРЕ» 2022 май КАЗАНЬ-ТАШКЕНТ), Казань-Ташкент. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6641015>

57. Qlichev Bahtiyor Pardayevich. (2023). Xo'jalik yurituvchi subyektlarda ishlab chiqarishning maksimal hajmi tahlili. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 5 (2023), 187–192.

58. Қличев Бахтиёр Пардаевич. (2023). ОПЕРАЦИОН ФАОЛИЯТ ТАҲЛИЛИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ МАСАЛАЛАРИ. *World Scientific Research Journal*, 12(2), 263–271. Retrieved from <http://wsjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2557>

59. Қличев, Б. П. (2022). Маҳсулот сотиш ҳажми таҳлилини такомиллаштириш масалалари. *Science and Education*, 3(5), 1719-1728.